

Seminarium

**Nowe spojrzenie na lekcje
religii z oceną do średniej.**

**Prowadzący: Siostra dr Barbara Pillar
Zuzanna Hołubowicz**

**Warmińsko-Mazurski Ośrodek
Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie
Filia w Ełku**

ul. Parkowa 12 19-300 Ełk tel./fax (87) 621-78-13

www.wmodn.olsztyn.pl

e-mail: filia.elk@wmodn.olsztyn.pl

Analiza historyczna

W latach 1917 – 1918 za rządów Rady Regencyjnej religia weszła do programu szkolnego jako przedmiot obowiązkowy, zdawany na egzaminie dojrzałości.

Konstytucja marcowa z 1921 roku potwierdziła ten stan rzeczy. Każda szkoła korzystająca z dotacji państwowych lub samorządowych, organizowała lekcje religii, a młodzież i dzieci były zobowiązane w nich uczestniczyć.

Konkordat z 10 lutego 1925 potwierdził zasadę obowiązkowego organizowania religii w wymiarze 2 godzin tygodniowo dla szkół podstawowych i 1 godzinę dla szkół średnich i zawodowych. Na świadectwie ocenę z religii umieszczono na pierwszym miejscu.

Maturzyści byli zobowiązani do zdawania egzaminu końcowego z religii. Nauczali księża prefekci i nauczyciele świeccy – opłacani przez państwo.

9 grudnia 1926 okólnik Bartla – ustalono, że *praktyki religijne młodzieży szkolnej należą do całości nauczania i wychowania religijnego*. Młodzież była zobowiązana do udziału w praktykach religijnych: niedzielna msza św. w kościele szkolnym, trzydniowe rekolekcje w wielkim poście. W szkole modlono się przed i po lekcjach. Nad wypełnieniem tych praktyk czuwali duszpasterze szkolni, dyrekcje szkół i nauczyciele.

1939 -1945 – w czasie okupacji na terenach przyłączonych do Rzeszy zlikwidowano polskie szkolnictwo. Brak środków na utrzymanie szkół i działania wojenne szybko położyły kres polskiego szkolnictwa. Na terenach zajętych przez wojska sowieckie natychmiast zlikwidowano polskie szkoły, a w ich miejsce organizowano nauczanie w językach: ukraińskim, białoruskim, litewskim. Szkoły te stawiały sobie za cel między innymi ateizację.

13.09.1945 Zarządzenie Ministerstwa Oświaty:

Z obowiązku uczęszczania na lekcje religii zwolnieni zostali ci uczniowie, których rodzice zadeklarowali, że nie życzą sobie tego, ponieważ to nie odpowiada ich przekonaniom.

- Religia jako przedmiot obowiązkowy była honorowana na równi z innymi przedmiotami. Uwzględniano ją w siatce godzin lekcyjnych a na świadectwie szkolnym była stawiana na pierwszym miejscu. Maturzyści byli zobowiązani do zdawania egzaminu końcowego z religii, a ocena była wpisywana na świadectwie maturalnym.
- Projekt programu nauczania religii zatwierdzało Ministerstwo, był opracowany przez stronę kościelną.
- Nauczali religii księża prefekci i świeccy. Przy zatrudnianiu nauczycieli religii władze oświatowe zwracały się do biskupa z prośbą o wyznaczenie kandydata na wolne miejsce. Misja kanoniczna.
- Oprócz lekcji religii młodzież szkolna została zobowiązana do udziału w praktykach religijnych: niedzielna Msza Św., rekolekcje, spowiedź.
- Modlitwa przed i po lekcjach. Krzyże na ścianach.
- Na szczeblu diecezjalnym nauczaniem religii zajmowały się Referaty Szkolne.
- Z biegiem czasu przekształciły się na Wydziały Katechetyczne. Do zadań wydziałów należało kształcenie, pogłębianie fachowej wiedzy katechetów poprzez organizowanie kursów, zjazdów, ośrodków katechetycznych, wydawanie komunikatów, wskazań i pomocy naukowych. Prawidłowy przebieg wizytacji szkolnych.

Koniec lat 40.

- ✓ Przystąpiono do zwalniania księży prefektów bez podania przyczyn.
- ✓ Zabroniono katechetom brania udziału w posiedzeniach rad pedagogicznych.
- ✓ Ograniczono liczbę katechez do jednej tygodniowo.
- ✓ Zaczęto tworzyć szkoły bezwyznaniowe.
- ✓ Usuwano ze szkół stowarzyszenia katolickie i propagowano organizacje o charakterze ateistycznym.
- ✓ Zabroniono odmawiania modlitwy przed i po lekcjach.
- ✓ Przystąpiono do usuwania ze szkół krzyży.
- ✓ Uniemożliwiano spełnianie praktyk religijnych nawet w niedziele i święta. Organizowano przed południem zajęcia sportowe i wycieczki.
- ✓ Nauczycielom przypominano, że szkoła ma być miejscem wiary w socjalizm, stąd koniecznie trzeba wychować młodych ludzi w duchu marksizmu i leninizmu.
- ✓ Z akcją usuwania katechetów i nauki religii ze szkół likwidowano szkolnictwo katolickie.
- ✓ Wydano zakaz drukowania podręczników do nauczania religii.

14 kwietnia 1950 – podpisano pierwsze w dziejach porozumienie między rządem komunistycznym a Episkopatem Polski.

- Władze zobowiązały się, że nie będą w żaden sposób ograniczać nauczania religii.
- Niestety porozumienie okazało się tylko grą pozorów.
- Wobec pogwałcenia zasad porozumienia przez stronę rządową zebrany na konferencji plenarnej Episkopat Polski wystosował na ręce Bolesława Bieruta ostry protest. Prymas Wyszyński nazwał systematyczne odzieranie narodu z dziejowego dorobku religijnego ordynarną grabieżą.
- W tym czasie walka z religią nie miała jeszcze żadnej podstawy prawnej, a stosowane represje wynikały z narzuconej ideologii.
- Władze kościelne opowiedziały się za kontynuacją walki o powrót katechizacji do szkół, jak i za organizacją katechizacji parafialnej.
- Komisja Szkolna Episkopatu postulowała, aby termin wprowadzenia katechizacji parafialnej pozostawić do wyboru poszczególnym biskupom.
- Kościół Polski w trudnych warunkach lat 50 utrzymał ciągłość organizacyjną pracy katechetycznej i jej wysoki poziom. Stworzył zupełnie nowe formy pracy, które obejmowały swym zasięgiem całą młodzież szkolną, a przy tym zwiększały jej więź z Kościołem i budziły współodpowiedzialność u rodziców za sprawę wychowania młodego pokolenia.

Październik 1956 – proces eliminacji religii ze szkół został chwilowo zatrzymany. Ogłoszono dokument małe porozumienie.

Rząd po raz kolejny gwarantował pełną swobodę nauczania religii w szkołach.

Katecheza powróciła do szkoły jako przedmiot nadobowiązkowy.

Katecheci nie mogli być członkami rad pedagogicznych.

4 sierpnia 1958 – zarządzenie Ministra Oświaty: *Nauczycielami religii w szkołach państwowych nie mogą być osoby przynależne do zgromadzeń zakonnych.* W miarę jak stabilizowała się sytuacja polityczna w kraju kierownictwo partyjne na czele z Władysławem Gomułką odchodziło od programu reform. Partia wracała do realizowania programowej laicyzacji polskiego społeczeństwa.

W latach 1956 – 1961 pojawiło się tyle zarządzeń Ministerstwa Oświaty utrudniających naukę religii, że w ówczesnych warunkach katecheza nie była przedmiotem nadobowiązkowym lecz przedmiotem upośledzonym.

15 lipca 1961 – ostateczny kres nauczania religii w szkołach.
Ustawa o rozwoju systemu oświaty i wychowania wprowadzająca świeckość szkoły a w konsekwencji przyczyniająca się do usunięcia religii ze szkół.

- Resort Ministerstwa ustalił, że punkty katechetyczne mogą być organizowane w kościołach lub innych pomieszczeniach parafialnych.
- Lekcje religii mogli prowadzić księża diecezjalni, którzy otrzymali imienne zezwolenie właściwego inspektora oświaty. Później ten wymóg odnosił się do katechetów świeckich.
- Administrator parafii był zobowiązany do zgłoszenia punktu, wypełniając przy tym szczegółowy kwestionariusz oraz do składania raz w roku sprawozdania z prowadzenia tam działalności.
- Episkopat z całą stanowczością polecił, aby nikt z duchowieństwa nie podpisywał z władzami umów i tym samym nie pobierał żadnego wynagrodzenia z tego tytułu.
- Biskupi podkreślali, że katechizacja jest działalnością religijną nie zaś oświatową i dlatego nie może podlegać kontroli ze strony władz oświatowych.

Od września 1961 – rozpoczęło się masowe i systematyczne nauczanie religii przy parafiach.

1 kwiecień 1971 – zatwierdzenie programu katechetycznego dla szkół podstawowych i średnich przez Episkopat.

11 kwiecień 1971 – promulgacja instrukcji katechetycznej *Directorium Catechetisticum Generale* przez Ojca świętego Pawła VI.

Jesień 1973 – zrezygnowano całkowicie z prób kontroli punktów katechetycznych po zmianie ekipy partyjnej i złagodzeniu polityki wyznaniowej.

16 października 1979 – Publikacja *Adhortacji apostolskiej Catechesi Tradendae* Jana Pawła II

Rok 1980 – kryzys gospodarczy, fala strajków, powstanie Solidarności i kolejne zmiany ekipy partyjno rządowej zmusiły władze do nawiązania dialogu z Kościołem.

23 października 1981 – wydanie przez Ministra Oświaty i Wychowania zarządzenia w sprawie umożliwienia dzieciom i młodzieży szkolnej uczestniczenia w katechezie parafialnej. Nauczanie religii zostało wyłączone spod jakiegokolwiek kontroli i nadzoru władz oświatowych.

3 sierpnia 1990 – w wyniku decyzji Komisji Wspólnej Rządu i Episkopatu została wydana przez MEN na 1 rok Instrukcja prof. H. Samsonowicza zezwalająca na organizację lekcji religii w roku szkolnym 1990/1991.

7 września 1991 Sejm Rzeczypospolitej przyjął ustawę oświatową, regulującą między innymi nauczanie religii w szkołach publicznych. W preambule ustawy zapisano: *Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki.*

14 kwietnia 1992 MEN prof. A. Stelmachowski podpisał

Rozporządzenie w sprawie warunków i sposobów organizowania nauki religii w szkołach publicznych. W ten sposób po 30 latach powrót katechezy do szkół oznaczał likwidację, szkodliwego dla wychowania, konfliktu między państwowymi instytucjami wychowawczymi a Kościołem. Nauczanie religii stało się integralną częścią programu wychowawczego szkół. Przyjęto model fakultatywny. Na religię, uczęszczają ci, którzy chcą. Deklaracje, oświadczenia.

Poszukiwanie właściwego modelu prawnego zabezpieczającego nauczanie religii w szkole zaowocowało rozwiązaniami właściwymi i wewnętrznymi sprzecznymi

§ 5 ust. 4 *nauczyciela religii zatrudnia się zgodnie z Kartą Nauczyciela*

§ 7 ust. 1 *nauczyciel religii wchodzi w skład rady pedagogicznej szkoły, nie przyjmuje jednak obowiązków wychowawcy klasy*

§ 9 ust. 1 *ocena z religii lub etyki jest umieszczana na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania. W celu wyeliminowania ewentualnych przejawów nietolerancji nie należy zamieszczać danych, z których wynikałoby na jaką religię, bądź etykę uczeń uczęszczał.*

§ 9 ust. 2 *ocena z religii nie ma wpływu na promowanie ucznia do następnej klasy*

§ 9 ust. 3 *ocena z religii (etyki) jest wystawiana wg skali ocen przyjętych w danej klasie*

§ 10 ust. 1 *Kościół, chcąc organizować dla swoich wychowanków rekolekcje wielkopostne, ma do tego prawo, ale opiekę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci*

Sytuacja prawna oceny z religii

Jedyną podstawą prawną dla oceny z religii jest Zarządzenie MEN w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży oraz przeprowadzania egzaminów sprawdzających i klasyfikujących, Nr 29 z 24 września 1992 r. z późniejszymi zmianami. W § 13 *Nauczyciel prowadzący przedmioty nadobowiązkowe ustala na prośbę ucznia stopień tych przedmiotów wg stopni określonych w § 2 ust. 3* Za czasów Ministra Edukacji Narodowej prof. M. Handke postanowiono, że szkoła mogła wewnętrznym ustaleniem (decyzja rady pedagogicznej poparta opinią rady rodziców) wprowadzić ocenę do średniej. Po 2001 roku władze ministerstwa wycofały się z tego stanowiska. **13 lipca 2007 roku pojawił się dokument Rozporządzenie Ministra Romana Giertycha o wliczaniu oceny do średniej.**

Dlaczego oceniamy uczniów?

- wymóg szkoły
- sprawdzanie wiedzy
- motywowanie do nauki
- nagroda za pracę ucznia
- dostarczenie informacji rodzicom
- informacja zwrotna dla nauczyciela
- informacja zwrotna dla ucznia
- dla poprawienia jakości pracy
- kontrola ucznia
- ewaluacja rozwoju; postawy, wiedza, umiejętności
- spełniamy oczekiwania uczniów
- mobilizacja na zajęciach
- informacja o pracy nauczyciela
- budowanie poczucia własnej wartości
- uczeń jest świadomy mocnych i słabych stron
- sprawdzamy systematyczność pracy
- realizujemy rozporządzenia władz oświatowych i wymogi WSO
- nagroda, kara

Definicje oceniania:

- Proces gromadzenia informacji o tym, co uczeń wie i jak posługuje się zdobytą wiedzą.
- Integralna część procesu nauczania i uczenia się.
- Czynniki wspierający i służący rozliczaniu szkolnych osiągnięć.
- Czynniki orientujące o pracy katechety.
- Czynniki motywujące uczniów i katechetę

Sugestie

- Istnieje potrzeba wychowania ucznia do oceniania, oceny oraz samooceny.
- Uczniowie na żadnym etapie edukacyjnym nie powinni uczyć się dla stopnia. Stopień z religii jest świadectwem postawy, posiada znaczenie wychowawcze.
- Oceniany jest nie tylko uczeń. Ocena ucznia jest obrazem pracy nauczyciela. Ocenianie uświadamia osiągnięcia i niedomogi, wskazuje na stopień osiągnięcia celu katechetycznego oraz skuteczność stosowanych metod. Pozwala przeprowadzić ewaluację realizowanego programu i wykorzystywanych pomocy.

Funkcje oceny

```
graph TD; A[Funkcje oceny] --> B[Klasyfikująca]; A --> C[Diagnostyczna]; B --- D[Porządkuje uczniów wg określonej skali]; C --- E[Określa postępy i osobiste potrzeby ucznia, wspiera jego karierę szkolną]; F[Jakość kształcenia] --> G[Przybliżenie do Jezusa Chrystusa i Kościoła];
```

Klasyfikująca

Porządkuje uczniów wg określonej skali

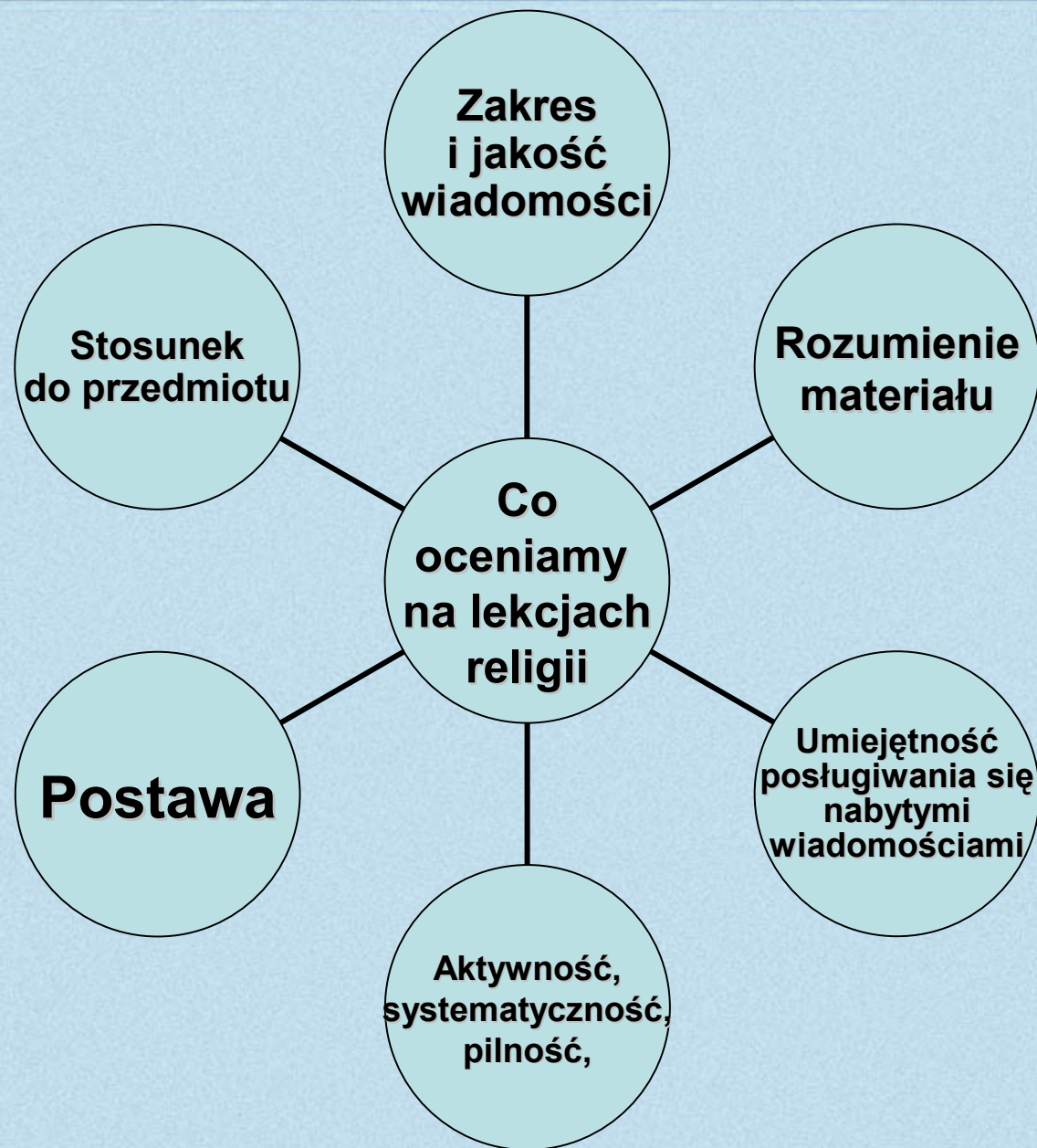
Diagnostyczna

Określa postępy i osobiste potrzeby ucznia, wspiera jego karierę szkolną

Jakość kształcenia

Przybliżenie do Jezusa Chrystusa i Kościoła

Niepowodzenia w ocenianiu

- Brak jasnego kryterium oceniania.
- Brak standaryzacji wymagań i ocen.
- Brak łączenia celu kształcenia z celem oceniania, przez co ocenianie staje się celem dla samego siebie.
- Słabość wykorzystywanych narzędzi.
- Brak indywidualizacji w stawianiu zadań i ocenianiu.
- Brak konsekwencji.
- Brak podziału na wymagania p i pp
- Negatywna ocena w klasie
- Brak znajomości ucznia i jego środowiska

Pojęcie oceny semestralnej lub rocznej w nauce religii jest szerokie, bowiem zastosowania poznanej prawdy w życiu i postępów nie można odmierzyć, obliczyć matematycznie. Wykracza poza zasięg pomiaru testowego.

Kontrola i ocena na katechezie nie dotyczy wyłącznie sprawdzenia wiadomości na katechezie lecz także umiejętności, postawy, zdolności twórczych, rozwoju zainteresowań, motywacji do uczenia się, a głównie kształtowania cech charakteru, woli odpowiedzialności za swoje czyny, dokładności, wytrwałości, pracowitości, kultury osobistej, zgodności postępowania z przyjętą wiarą.

Życie sakramentalne, choć podlega trosce na katechezie jest wyłączone z oceniania, by nie prowadzić do rytualizmu.

Stopień z religii jest wyjątkowo ważny dla wychowania chrześcijańskiego, ponieważ celem katechezy jest doprowadzenie do zażyłości z Chrystusem.

Jak to można oceniać stopniami szkolnymi?

→ Stopień z religii dotyczy tylko części procesu i osiągnięć katechezy.

→ Wyjątkowy charakter katechezy domaga się pewnych odmiennych, w porównaniu z przedmiotami szkolnymi, sposobów działania.

Ta odmienność domaga się też odmienności w ocenianiu – gwarantowana prawnie Rozporządzeniem MEN z 30.04.2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych (Dz. U. z 11.05.2007 Nr 83 poz. 562) w § 1 pkt. 5 stwierdza:

Zasady oceniania z religii i etyki określają odrębne przepisy.

Sugestie

- Ocena na katechezie nie może być elementem zasadniczym.
- Ocena z religii musie mieć swój odrębny cel, podporządkowany celowi katechezy – jest nim przybliżenie do Chrystusa.
- Ocena z religii musi być sprawiedliwa, a jednocześnie pełna prawdziwej, dążącej do dobra uczniów, miłości.
- Należy unikać na katechezie ocen niedostatecznych zwłaszcza na koniec semestru czy roku.
- Ostatecznej oceny katechezy dokona Bóg (katechetę, rodziców, uczniów).
- Należy stale kształtować sumienie uczniów, by dokonywali samooceny swojego postępowania.
- Ocena semestralna, końcowo roczna to owoc wspólnej pracy katechety i uczniów.
- Ocena mówi także o tym, ile wysiłku włożyliśmy w formację tych, którzy są nam zadani, na ile potrafiliśmy zachęcić uczniów do wysiłku.
- Nie możemy uważać, że każdy zły czyn ucznia to nasza porażka.
- Trzeba pamiętać, że stopnie mówią nie tylko o uczniu, ale i o nauczycielu.
- Każdy katecheta powinien ustalić, jakie wymagania musi spełnić uczeń, aby osiągnąć ocenę: celującą, bardzo dobrą, dobrą, dostateczną, dopuszczającą, niedostateczną.

Strategia oceniania

- Pomóc uczniowi w zdobywaniu wiadomości i umiejętności wynikających z programu nauczania.
- Ustalenie kategorii celów i odpowiadających im poziomów wymagań.
- Wspieranie ucznia przez rozpoznawanie odpowiedniego poziomu wymagań oraz wskazanie możliwości opanowania kolejnego wyższego poziomu.

Wymiary oceny

Dydaktyczny

Wynika z programów nauczania
mierzona przede wszystkim
testami kompetencji.
Powinna być punktowana.

Społeczno-wychowawczy

Określa postawy i cechy
osobowościowe ucznia, jego
funkcjonowanie w grupie,
emocjonalne zaangażowanie
wynikające np. z trudności
rodzinnych. Powinna być opisowa.
Powinna być punktowana

Wnioski końcowe

- Wobec trudności i rodzących się pokus zwątpienia, nie wolno zapominać, że Ewangelia zawsze napotykała opór i była „znakiem sprzeciwu”, niezależnie od sytuacji politycznej.
- W przeciwnościach, w konfrontacji z pluralizmem trzeba nam patrzeć na Jezusa. On od początku żył w świecie pluralistycznym.
- Każdy czas ma swoje zagrożenia i bez dramatyzowania trzeba te zjawiska nazywać po imieniu. Mówienie typu: nic się nie da zrobić, taka jest młodzież, takie czasy ... – niczego nie zmienia i prowadzi jedynie do zniechęcenia.
- Należy dyskutować, wymieniać doświadczenia, naśladować tych, którzy mają osiągnięcia.
- W konfrontacji z przeciwnościami, z pluralistyczną szkołą i takim społeczeństwem nie wolno nam zapominać, że i my mamy nie mniej szans niż oni.
- Apostołowie zaryzykowali ośmieszenie, prześladowania, odrzucenie. Posłuszni Jezusowi szli i nauczali.
- Za wzorem apostołów trzeba nam iść do szkoły z katechezą, gdyż religia w szkole to odpowiedź na znak czasu, to szukanie nowych dróg do głoszenia Ewangelii.

Wnioski końcowe

- Ocena ma mieć literę i ducha.
- Przy ustalaniu kryteriów oceniania należy uwzględnić wymagania stawiane przez autorów programów i podręczników zatwierdzonych przez Biuro Programowania Katechezy przy Komisji Wychowania Konferencji Episkopatu Polski.
- Należy brać pod uwagę wymagania zawarte w WSO, a także zawarte w Dyrektorium Kościoła Katolickiego w Polsce.
- *Podstawą wystawiania oceny szkolnej w nauczaniu religii jest wiedza ucznia, jego umiejętności, a także aktywność, pilność i sumienność. Nie powinno się natomiast oceniać za udział w praktykach religijnych.*
- Stanowisko Dyrektorium Ogólnego o Katechizacji: *Jest konieczne, by nauczanie religii w szkole jawiło się jako dyscyplina szkolna, która wymaga takiej samej systematyczności i organizacji jak inne dyscypliny. Powinno ono ukazywać orędzie i wydarzenie chrześcijańskie z taką samą powagą i głębią, z jaką przedstawiają swoje treści inne dyscypliny.*
DOK 140
- Ocena z religii i jej wliczanie do średniej jest krokiem w kierunku przywracania praw ludziom wierzącym.